

הלכות שבת סימן שמג שדמ

*מדבר סופרים, וכן אסור (ו) להקטילו בחלול שבת ומועד ואפילו בדברים שהם משימים שבות: הגה ויש אומרים דכל זה בקטן ולא הגיע לחנוף, אבל הגיע לחנוף (ז) צריכים להפרישו (הוספות פרק כ"ט), (ח) ויש אומרים דלא שיק חנוף לבית-דין אלא לאב בלבד (כ"ט). וקטן שהכה את אביו או עבד שאר עבדות בקטנותו, אף-על-פי שאינו צריך תשובה קשיגדל, מפל מקום (ט) טוב לו שיקבל על עצמו איזה דבר (ס) לתשובה ולקפצה אף-על-פי שעבר קדם שנעשה בר ענשין (פסקי מהרא"י סימן סב):

שדמ דין ההולף במדבר בשבת, ובו ב' סעיפים:

א (א) *ההולף במדבר ואינו יודע מתי הוא שבת, מונה שבועה ימים (ב) מיום שנתן אל לבו שבתו, ומקדש השביעי (ג) בקדוש והבדלה; (ד) ב'אם יש לו (ה) ממה להתפנים (ו) אסור לו לעשות מלאכה כלל עד שיכלה מה שיש לו, *ואז יעשה מלאכה בכל יום, אפילו ביום שמקדש בו,

א שבת ס"ט מימרא
ב שבת ס"ט
מסשטת הגמרא

באר היטב

שקנב או שהזיק באי לבית-דין להמתו כדי שלא ירגיל מה, אבל אין צריך לשלם אם אין הגנבה בעין, ב"ח. ועין ס"ו ובספד חסידים סימן תרצב:

לשות, אבל הוא לא יגע בו שמא יאכל או יקחה ממנו, אבל אם התנוק אינו חולה כ"כ, ישאנו לחיץ ולא יכניס החמץ לבית כלל, ועמ"ש בס"י ת"ן ס"ק יא, ועמ"א: (ה) להשוקה. קטן

משנה ברורה

באר הלכה

שלאכל האסור⁽²²⁾ [אחרונים]. ואם התינוק צריך לקח, כגון שהוא קצת חולה, מותר לומר לעובד-גוללים להאכיל אותם אפילו בדבר שהוא אסור מן התורה⁽²³⁾, וכן נוהגים בפסח, שפצוים לעובד-גוללים לישא התינוק אל ביתו⁽²⁴⁾ ולהשקותו קמץ [וכן אם הוא צריך לשתות סתם-מים, שהמים קצק לו, וצנף להעובד-גוללים לתן לו]. ואם התינוק חולה נאי אפשה לשאת אותו חוץ לבית, ובקש מעובד-גוללים שיתן להתינוק קמץ, והעובד-גוללים מביא הקמץ ומעמידו בבית, דהוי לה קמץו של עובד-גוללים בבית ישאל דאינו עובר עליו ביבל יראה⁽²⁵⁾, ואז אפלו הילך העובד-גוללים לפעמים, יכול לצוות לקטן לתן לזה לשתות⁽²⁶⁾, אבל הוא לא יגע בו שמא יאכל ממנו⁽²⁷⁾, כמו שכתוב סימן תמ. אף בכל זה יזהר שלא יקדים לו דינר, דעל-ידי-זה יהיה קנוי לו התמץ⁽²⁸⁾ [מ"א וש"א]: (ו) להקטילו בחלול שבת וכו'. כגון (י"ג) שיאמר לו הבא לי מפתח, ואפלו דרך פרמליח⁽²⁹⁾: (ז) צריכים להפרישו. סבירא להו, דכיון דהגיע לחנוף משל (יד) על כל אדם להפרישו מאסורא כמו על אביו, והא דקמא

* מדבר סופרים, וכן וכו'. ונעת הרשב"א והר"ן דאם התינוק צריך לקח מותר אפילו לספות לו בדיים דבר שהוא אסור מדרבנן. אף המספר סתם לדינא קדעת הדולקים עליהם ואומרים בכל גווי⁽³¹⁾. וכתב בתשובת רבנו עקיבא איגר על דבר טלטול הספרים לבית-הכנסת במקום שאין צריך על-ידי תינוק אי יש לקטן קנה על הרשב"א דאסור הרבנן ספין לה בנינים, והשיב דזה אינו, והא הר"ן סתם בפרק כל פתחי הקדשא דאף להרשב"א ספין לה רק לצרכיה⁽³²⁾ ולא לצרכיה וארובה מחיץ בידה, ויש פקדה. לתן להתינוק קמץ וסודר שישא לבית-הכנסת לצורך עצמו⁽³³⁾ להחפול ולשמע קריאת התורה⁽³⁴⁾, ומפילא יצטרף הגדול עמו להתפלל יחד:

* ההולף במדבר וכו'. והוא הדין אם שקח באיזה חדש עומר או מנחם חטים של ה'ש בניסן סיון תשרי, ויציר זה בנימים שאין הלכה נראית וכדומה, דזה גס-פן אי אפשר לידע ולהכיר חטים-טובים, ואינו יודע מתי קל המועדות, צריך לנהוג משקק בקדשה עד שידע שישאו חטים-טובים⁽³⁵⁾ [פמ"ג כמ"ז]: * ואז יעשה מלאכה וכו'. כתב החושבן-שבת, דאם יכול להתענות יום אחד בלי סנהא אסור לו לעשות מלאכה באותו יום, דאין כאן פקוח נפש. ועין בספר בגדי-ישע שהולק עליו וסובר דאין צריך לסגף עצמו בסענית, כדי שישלם למת

לו דאין מצוין להפרישו, בשלא הגיע לחנוף. ועין בחי"אכם שדעתו, דלעגון אסורא דאורייתא יש להחמיר בפדעה זו, ועל-יין אם העובד-גוללים רוצה להאכיל לקטן שישאל שהגיע לחנוף דבר שאסור מדאורייתא, משל גם על אחרים למחיות קדוה, אבל בדבר שאסורו מדרבנן אין משל (טו) רק על קאב: (ח) גלש אומרים דלא שיק וכו'. לאו דיעה תדשה היא, אלא דעת המחבר לעיל: (ט) טוב לו. קטן שקנב או שהזיק, (טו) ראי לבית-דין להמתו שלא ירגיל מה, וכן (י) חבלה וכו' וכל דברים שפין אדם לחברו ביח-דין להפרישו שלא יאצע תפלה על-גרו], אבל אין צריך לשלם אם אין הגנבה בפין. וכל זה מדינא, אבל לפנים משורת הדין, בין שקבל בו בגופו (יח) או שהזיק לו במקומו, צריך לשלם לו⁽³⁶⁾ [ט"ו וח"א וכן משמע מהגר"א]:

א (א) ההולף במדבר. והוא הדין אם נשקה בין העובד-גוללים ונשכח יום שבת ממנו ירושלמי. אף לפעמים קנה יכול לקרר מהשבונותם באיזה יום קל שבת שלנו: (ב) מיום שנתן וכו'. רוצה לומר, מיום ששפל בלבו הספק מתי הוא שבת, (ב) ואותו היום גופא הוא יום ראשון למנין ששת ימי החל: (ג) בקדוש והבדלה. דהינו שעושה קדוש על הפת והיין כדיו. ותקנו חכמים זה (ג) לזכרון, שלא תשתכח תורת שבת ממנו. ואם אין לו, יקדש על-ידי התפלה, והא התפלה הוא מתפלל של שבת ביום זה, כמו שכתב הפריי-מגדלים, ויוצא קנה מדאורייתא אפלו אם היום הוא באמת שבת, פמכאך לעיל בסימן רעא במשנה ברורה, עין שם, וגם יבדיל בתפלה, שאומר 'אתה הוננתני', (ג) ויוצא קנה על-פי החק מצות הבדלה: (ד) ואם יש לו וכו'. הינו אפלו אין לו (ד) כי אם לחם בעלמא⁽²⁾, שוב אסור לעשות מלאכה אצל בני השניא להשתפר בשביל תכשיל, דהלא אין כאן פקוח נפש: (ה) ממה להתפנים. דהינו מפספו שיש לו, או שיוכל למכר איזה תפין, (ס) או שיוכל להשיג בהקפה מבני השניא עד שישגי מקום ישוב, או במתנה מאצלם: (ו) אסור לו. רוצה לומר אפלו בכל ששת הימים, דהא כל יום הוא ספק שבת, ואף-על-צב

שער העינין

משפטיהת הגמרא שם: (יג) גמרא: (יד) חיי-אדם, וכן מוכח מדפני ריחם, עין שם: (טו) הוה לשון חיי-אדם, ובאמת על קאב משל להפרישו מאסורא אפלו במקלח דרבנן משהוא ברהבנה, וכמו שכתב בעצמו בסעף ג, עין שם, והאי דנקט משהגיע לחנוף, משהו מלתא דרישא נקטה: (טז) אחרונים: (יז) פריי-מגדים: (יח) אפלו הקנה היה רק בענין גרמי בעלמא, פן משמע כהש"ו והגר"א: (יט) ב"ח: (כ) ב"ש"י וכו', וכינוי קנה לתרץ הארץ המידו לו לקרן ברפת קדוש והלא על כל-פנים מידי ספקא לא נקטא, ועל זה פרש לזכרון וכו': (ג) ברכות ל"ג: (ד) ט"ז: (ה) פשוט, דכל טעמיה דאית לה שלא יצטרך לחלל שבתות וכן לעבד



הלכות שבת סימן שמנ שדמ

ביאורים ומוספים

אופן דינו כשוגג, כיון שאין לו דעת להיקרא כמודה. אמנם אם עשה על דעת אביו, דינו כעשיית גרול במזיד, ואפילו שהקטן עדיין לא הגיע לחינוך. (ובחילוקי הדינים בין שוגג למזיד מבואר לעיל סי' שיח ס"א).

וקטן שאביו אמר לו לעשות מלאכה בערב שבת, ושכח הקטן לעשותה בערב שבת ועשה בשבת, כתב הגרש"ז אויערבך (מאור השבת שם) שוראי נחשב שעושה על דעת עצמו כדי שאביו לא יכעס עליו, ודעת הגר"ח קניבסקי (שם) שנחשב שעושה על דעת אביו.

[משנ"ב ס"ק ט]

אָבֵל לְפָנִים מְשֻׁנָּה הָדִין וכו', צָרִיךְ לְשַׁלֵּם לִ301.

30) וכן חרש או שוטה שעשו עבירות ואחר כך התרפאו, כתב הכף החיים (ס"ק לד) שבין שעברו עבירות שבין אדם לחבירו או בין אדם למקום, טוב להם שיקבלו על עצמם איזה דבר לתשובה וכפרה.

[ביה"ל ד"ה מדבר סופרים]

קִדְּשָׁה הַחֻלְקִים עֲלֵיהֶם וְאוֹסְרִים בְּכָל פְּתוּיָא (31) וכו', סְפִינָן לָהּ נָק לְצָנְכוֹ2) וכו', וְיֵשׁ תַּקְנֵת לְתַן לְהַתִּינוּק חֲמֵשׁ וְסִדּוּר שִׁישָׁא לְבִיהִי תַּקְנֵת לְצָרָף עֲצָמָא3) לְהַתְּפַלֵּל וְלְשַׁמֵּץ קְרִיאַת הַתּוֹרָה34).

31) אמנם במשנ"ב לקמן (סי' שסב ס"ק מד) סתם בדעת השו"ע, שאפילו שהקטן עושה להנאת עצמו ואפילו איסור דרבנן, מחויב אביו להפרישו, וציון למבואר בס"י שמו.

32) ולומר לקטן לפתוח בשבת מקרר ששכחו לסגור את הנורה שבתוכו ועל ידי פתיחתו תדלק הנורה, וזאת כדי שהקטן יוציא אוכל לצרכו, כתב הגרש"ז אויערבך (מאור השבת ח"ד מכתב מט) וכן הורה הגר"ח קרליץ (חוט שני ח"ד פצ"ה ס"ק ג עמ' רצד) שמותר, משום שנחשב שהקטן עושה לצורך עצמו, אך שלא ידע הקטן שעל ידי פתיחתו תדלק המנורה.

ולענין פתיחת המקרר ע"י גדול, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' רעז ס"ק ט). ולענין פתיחתו ע"י נכרי, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' רעז ס"ק ל).

33) ולתת לקטן את הסידור או החומש בידיו, לפי מה שכתב במשנ"ב לעיל (סי' שכה ס"ק ג) שאסור לתת בידיו של הנכרי אוכל כיון שיש חשש שיוציא את זה לרשות הרבים ותמצא למפרע שהישראל עשה עקירה, ואם כן לכאורה הוא הדין שלא יתן בידו של התינוק, כיון שעושה עקירה על דעת שהקטן יוציא (ששי"ב פ"יח הע"י רלח).

34) ולחת לקטן להביא ספר תורה, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פל"ז הע"י שב) שבספר תורה אין את ההיתר של הביה"ל, ואפילו שהקטן גם שומע קריאת התורה, כיון שצריך שיהיה ניכר שמביא את הספר לצורך עצמו.

סימן שדמ

דין ההולך במדבר בשבת

[משנ"ב ס"ק ג]

שָׂבַח בְּיוֹם זֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַפְּרִימְדִים1).

1) ולדעת הפמ"ג (משנ"ב ס"ק א), כתב בספר פתח הדביר (ס"ק ג) שהוא הדין שמתפלל גם מוסף של שבת.

[משנ"ב ס"ק ז]

הִנְנוּ אֶפְלוּ אֵין לֹא פִי אִם לְחַם בְּעֵלְמָא2).

המשך במילואים עמוד 72

[משנ"ב ס"ק ה]

וְכָל־שֶׁכֶן לֹמֵר לְתִינוּק בְּעֲצָמוֹ שִׂיאֲכַל דְּאָסוּר2) וכו', מִתָּר לֹמֵר לְעוֹבְדֵי־גִלּוּלִים לְהֶאֱכִיל אוֹתָם אֶפְלוּ פְּדָבָר שֶׁהוּא אָסוּר מִן הַתּוֹרָה2), וְכֵן נוֹהֲגִים בְּפֶסַח, שֶׁמְצַוִּים לְעוֹבְדֵי־גִלּוּלִים לְשֵׂא הַתִּינוּק אֶל בֵּיתוֹ2), וכו', דָּאִינוּ עוֹבְרֵי עָלָיו בְּיַבֵּל יַבֵּל2) וכו', וְכוּל לְצוּת לְקַטְן לְתַן לְזָה לְשִׁתּוּח2), אָבֵל הוּא לֹא יַנַּע בּוֹ שְׂמָא יֵאֲכַל מִמֶּנּוּ2).

22) וכן לומר לתינוק שמותר לו לאכול מאכל של איסור, כתב הכף החיים (ס"ק ו) שאסור, משום שנחשב כמו שמאכילו בידים, כיון שעל פי הוראתו הוא אוכל. והגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה ס"ק ב) הביא ראייה, שבריטביא (יבמות קיד, א) מבואר שאף אם מטעה את הקטן ואומר לו שמותר לעשות כך, נחשב כמאכילו בידים.

23) מבואר שאמירה לנכרי להאכיל קטן דבר איסור, אינה נחשבת כספיית איסור בידים, שהרי כתב לעיל (ס"ק ד) שספיית איסור לקטן על ידי ישראל גדול אסורה מן התורה, ובספר ארחות שבת (ח"ב פכ"ד הע' טז) הביא שאכן כך מבואר מים של שלמה (יבמות פ"ד ס"ח) ובשו"ת חתם סופר (או"ח סי' פג), שאמירה לנכרי להאכיל קטן דבר איסור, אינה נחשבת כספיית איסור בידים, ולא כמו שכתב בשו"ת פרי יצחק (ח"א סי' יב).

24) ולקמן (סי' תנ ס"ק יח) כתב, שגם היהודי יכול לקחת את התינוק לבית הנכרי כדי שיאכילנו חמץ.

25) ולכתחילה לאחר שהאכיל הנכרי את התינוק, כתב לקמן (שם) שיאמר לנכרי שיאסוף את החמץ שנשאר ויקח את זה לביתו, אך אם לא מוצא נכרי שמוכן לקחת את מה שנשאר, יכול להשאיר את החמץ בביתו ויאמר בפירוש שאינו רוצה לקנותו.

26) ואף שגם לומר לקטן אחר שיתן לקטן החולה, גורם שהקטן יעבור איסור בכך שנותן לקטן השני, ראה בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' פא אות ט) שכתב לדין שדין ספיית איסור אינו אמור לגבי קטנים, ואינו כשאר איסורים האמורים גם לגבי קטנים, ורק שאין נעשים עליהם. והגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה ס"ק ב) ביאר שבין שמדובר בקטן שחולה, מותר גם שגדול יתן לו, אלא שבגדול חששו שיאכל ממנו, וכחמשך דברי המשנ"ב. והוסיף, שאם אין קטן שיתן לו מותר גם לגדול לתת, וכמו שכתב בשו"ע הרב (סי' תנ סב"ה), אכן, כאן (ס"ה) כתב השו"ע הרב, שמן התורה אסור להאכיל דבר איסור לתינוק חולה שאין בו סכנה (וראה תהלה להד' (ס"ק ד) שכתב שיתכן ששונה איסור חמץ שאסור רק בימות הפסח, ולפיכך נחשב הדבר כאכילת דבר דותר בזמן איסור, והרי יש שסברו שאיסור ספייה לקטן נאמר רק על האכלת דבר איסור, ולא על האכלת דבר דותר בזמן איסור).

27) ועוד טעם הוסיף לקמן (סי' תנ ס"ק יח), שהוא כעין קנין.

[משנ"ב שם]

יְהִי שְׂלָא יְקָדִים לֹא דִינָר, דְּעַל־יְבִיזָה יְהִיָּה קְנוֹי לֹא תַּקְמָא2).

28) ואם הנכרי לא רוצה לתת לו בהינם, כתב לקמן (שם) שיכול להבטיחו שישלם לו אחרי פסח.

[משנ"ב ס"ק ו]

כְּגוֹן שִׂיאֲמָר לֹא תֵבֵא לִי מִפְתָּה, וְאֶפְלוּ דִינָךְ פְּרַמְלִיתָ2).

29) וליהנות ממעשה שבת של קטן, כתב בביה"ל לעיל (סי' שכה סי' ר"ה אינה) שקטן שעושה מעשה לצורכו מותר בשבת ליהנות ממעשיו, אבל אם הוא עושה לצורך ישראל אחר אסור, וצריך להמתין במוצאי שבת בכדי שיעשו, והורה הגר"ש אלישיב (מאור השבת ח"א סי' יח ס"ק יד) שבמעשה הקטן אין הברל בין שעשאו בשוגג או במזיד ובין שעשאו לעצמו או לאחרים, בכל



הלכות שבת סימן שדמ

ביאורים ומוספים

המשניב שם 'מן הראוי', וכן כתב הגרי"ש אלישיב (תורת היולדת פ"ב הע' ב) שמעיקר הדין אין היולדת חייבת להימצא בשבת בקרבת בית החולים, ואף שיש חשש שזמן הלידה יהיה בשבת, אכן מי שעושה כן תבוא עליה ברכה.

ומה שכתב בשעה"צ באן שמחוייב להכין את המלאכה קודם השבת, ביאר הששי"כ (שם) שכאן כיון שודאי יצטרך לחלל אחר כך את השבת, חייב להכין את צרכיו מערב שבת.

[ביה"ל ד"ה מצמצמת]

דף פ"ד ש"נצל על-ידיה מהלול שבת¹⁰.

10) וחילה שבמשך יום השבת ודאי יצטרפו לחלל עליו את השבת, האם מותר לחלל את השבת מיד בתחילת השבת או שצריך להמתין עד שיצטרפו לחלל עליו את השבת, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' שכח ס"ק טז).

וניתוח שצריכים לעשותו בשבת, ואפשר לדחותו סמוך לציאות השבת ועל ידי זה לא יצטרפו להרבות בחילול שבת בדברים שצריכים לעשות לאחר הניתוח, ראה מה שכתבנו לעיל (שם ס"ק לה).

וחילה שיש בו סכנה, שאם נתיר לו לאכול מליל יום כיפור פחות מהשיעור, יוכל להשלים את הצום מבלי שיצטרך לאכול שיעור שלם בבת אחת, אבל אם ימתין ויצום עד למחרת יצטרך לאכול יותר מהשיעור, בספר קול סופר (בסוף הספר עמ' קיד) הסתפק בזה, ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' קכא) כתב שיש להאכילו כבר מליל יום כיפור פחות מכשיעור, ומאידך הגרי"ש אלישיב (הערות מסכת יומא פד, ב) הורה שיש להמתין עד שיצטרך לאכול לאחר מכן שיעור שלם בהיתר, שכיון שיכול להתענות עד למחרת, אם כן אסור לו לאכול עד שעת ההיתר אף חצי שיעור שאסור מהתורה, שהרי בכל שעה שמתענה מקיים מצות עינוי.

ולענין יום טוב שחל בערב שבת, ובשבת יהיה איזה ענין של פיקוח נפש ויהיו צריכים לעשות עבור זה מלאכה, האם להקדים ולעשות את המלאכה כבר ביום טוב שקל דינו משבת, כתב בהרחב דבר על העמק דבר (במדבר יז יב) שטוב להקדים לעשות המלאכה כבר בימים טובים. אבל אם לא ברור שיהיה צריך לעשות את המלאכה, טוב להמתין עד שבת שמא לא יצטרפו כלל לעשות את המלאכה. מאידך, בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' טט) כתב שאין לעשות את המלאכה ביום טוב, ואף שיום טוב קל משבת, כיון שעכשיו אינו מצב של פיקוח נפש, יש להמתין עד הזמן שיהיה חייב לעשותו משום פיקוח נפש, וכן הורה הגרי"ש אלישיב (שם).

[ביה"ל ד"ה אפל]

הלענן הפלוי, נראה לענין דעמי דעמי דחבי להניח ביה¹¹.

11) ואף שלצורך זה יצטרך לטלטל את הטלית והתפילין מחוץ לתחום, ולענין שופר של מצוה מצינו במשנה (ראש השנה פ"ד מ"ח) שאין מעבירים עליו את התחום, ביאר הגרי"ש אויערבך (שולחן שלמה ס"ק ב) שכיון שהוא עצמו מותר לו לצאת מחוץ לתחום, ממונו נגזר אחרי גופו ויסל להוציא גם את חפציו, וסיים, שצ"ע בדבר זה.

[משניב ס"ק ז]

שאינו רשאי להשתפר ממלאכה יורה⁴ וכו', אסור לו למתקן לעשות מלאכה עד שיכלה מה שיש לו [תרו"ש⁵].

4) ובסוג מלאכה שבפעולה אחת שעושה מרויח יותר מכרי פרנסתו של אותו יום, כתבו הפתח הדביר (ס"ק ת) והכף החיים (ס"ק יז) שמותר לו לעשות אפילו יותר מפרנסתו של אותו היום, ורק שלא יעשה עוד מלאכה עד שיאכל כל מה שיש לו.

וכשהולך במדבר בחודש ניסן ורצה להרויח יותר כדי שיוכל לקנות מצות לפסח, הסתפק הגרי"מ קרליץ (חוט שני ח"ד פצ"ד סוף ס"ק א) אם מותר לו.

5) והוסיף התוספת שבת (ס"ק ב) שאפילו אם עשה במזיד יותר מכדי פרנסתו, מותר לו לאוכלו למחרת, ואף שבשיעור לעיל (סי' שיח ס"א) כתב שהמבשל במזיד אסור לו לאכול את התבשיל לעולם, שונה הדין כאן, שהרי אם נאסור עליו יצטרך למחרת לעבוד כדי פרנסתו, ומה ההבדל אם עובד היום או מחר.

[משניב ס"ק ט]

רק שביבת דרבנן אסור לעשות ביום השביעי של⁶.

6) והטעם שבכל ששת הימים מותר לו לעשות איסור דרבנן, כתב השו"ע הרב (ס"א) בביאור דברי המג"א (ס"ק ב), משום שכלפי כל יום זה ספק דרבנן שהדין להקל, אבל ביום השביעי שלו כיון שחל עליו שבת מדברי סופרים, אסור לו לעשות אפילו איסור דרבנן, וכמו ביום טוב שני של גלויות שהוא גם ספק, ואסור לעשות בו אפילו איסור דרבנן.

[משניב ס"ק יא]

ביום שמיני ליציאת⁷ וכו', דלמא מקלע לה שינא ונפק בצ"ב שבת⁸.

7) ואף אם הוא נזהר תמיד שלא לצאת בערב שבת, כתב בשו"ת מהר"ם די בוטק (סי' נת, ציון בשערי תשובה) שלא פלוג חכמים ואסרו לכולם את יום התשיעי, אמנם הערוך השולחן (סי' ב) כתב שאם יודע בבירור שגם בערב שבת לא יצא, מותר לו לעשות מלאכה גם ביום התשיעי, וכן לעולם.

8) ואם באותו יום יכול לעשות מלאכה רק ליומיים או שלשה מימי השבוע, כתב הכף החיים (ס"ק כד) שתחילה עליו לשמור ליום השבת שלו, כדי שלא יצטרך לעשות בו מלאכה, והשאר ליום ראשון שלו, וכן הלאה.

[שעה"צ ס"ק טו]

מחייב להכין ממלאכה מקדם כדי שלא יצטרך לחלל השבת⁹.

9) ולעשות מעשה בערב שבת כדי למנוע חילול שבת שיהיה לו אחר כך בשבת בגלל פיקוח נפש, הורה הגרי"ש אויערבך (שש"כ פל"ב הע' קד ובשו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' טו אות ד) שאין חובה לעשות מעשה שיש בו טורח גדול עבור זה, והוסיף (בשש"כ שם), שמה שכתב המשניב לעיל (סי' של ס"ק א) שמעוברת שהגיעה לחודש התשיעי, שמהראוי שתכין את כל הדברים שצריכים לה, כדי שלא יצטרך לחלל את השבת אם יודמן לידתה בשבת, זה אינו אלא חומרא בעלמא, וכלשון



הלכות שבת סימן שמג

המשך מעמוד קודם

תסז ס"ק יט) בשם שו"ת שם אריה (אבן העזר סוף סי' צה), שמוותר להאכילו לקטן.

21) ואף שלהביא בשבת קטן למקום שנאבד שם מפתח כדי שימצא אותו ויביאנו דרך רשות הרבים, כתב הרמ"א לקמן (סי' שסב ס"ז) שמוותר לאחרים להביאו ולא נקרא שנתן לו בידים, ביאר הגר"י קרליץ (חוט שני ח"ד פצ"ה ס"ק ג) שכיון שלא נתן לו את המפתחות בידים ואינו מומין לו את עצם האיסור, אלא רק מביאו למקום שאם ימצא את המפתחות יביא אותם בדרך של איסור, מותר להביאו לשם.

ולתת לקטן בשבת עוגה שכתוב עליה אותיות, כתב לעיל (סי' שמ ס"ק יד) שמוותר, ואף שאסור לו לשבור עוגה שכתוב עליה אותיות משום מוחק, ובמחצת"ש (על המג"א שם ס"ק ה) הקשה, שלפי דין זה שאסור לתת מאכל איסור לפני קטן אפילו לשחק בו שמא יאכלנו, למה מותר לתת לו עוגה זו, והגר"י קרליץ (חוט שני שם עמ' רצד) ביאר, שיש לומר שבאכילת עוגה בשבת שיש עליה אותיות כיון שיש צדדים להקל אפילו בגדול, בקטן דאי יש להקל.

ולהניח אוכל לפני הקטן מחוץ לסוכה הוא יאכל מעצמו, כתב המחצת"ש (סי' תרמ ס"ק ג) ובשעה"צ שם (ס"ק ח) שמוותר לאחרים להניח לפניו אוכל, וביאר המחצת"ש שזה לא נקרא שנתן לו איסור בידים, כיון שיכול להיכנס ולאוכלו בתוך הסוכה. אבל אב"י, כתב בשעה"צ שם, שמחמת מצות חינוך צריך למונעו שלא לאכול חוץ לסוכה.

טעם נוסף שמוותר להניק תינוק בשבת, כתב בשו"ת חלקת יואב (אור"ח סי' ט ד"ה ובאמת כן) שכיון שזהו דרך אכילתו של תינוק, אין על זה שם של מלאכת דש בשבת, וכן ביאר הגר"י ארי"ע (ששי"ב פל"ו הע' סב). והוסיף (בחי"ג שם), שיש לומר עוד טעם להיתר, שכיון שהתינוק מכניס את הודו לתוך פיו ומיד הוא אוכל, נראה דהבר כאילו שלא יצא החלב הנסחט לאויר העולם כלל, ואינו נקרא סוחט.

20) ולהאכיל קטן בידים חצי שיעור של איסור, כתב המנחת חינוך (מצודה יג אות ח) שלסוברים שבאיסורים שאינם של אכילה מותר חצי שיעור, מותר להאכיל לקטן איסור פחות מכשיעור, כיון שכל האיסור של חצי שיעור נאמר דוקא לענין האוכל עצמו, וכשנתן לאחר כיון שהמאכל בעצמו אינו אוכל, נחשב הדבר לגביו כשאר איסורים שאינם של אכילה שלא אסור בהם חצי שיעור, ובשו"ת אחיעזר (חי"ג סי' פא אות יד) הביא את המנחת חינוך, ונשאר בזה בספק, ומאידך בשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סי' שלח) כתב, שגם חצי שיעור אסור להאכיל לקטן בידים.

ומאכל שהתינוק יכול לקחת בעצמו ולאכול, כתב התהלה לדוד (ס"ק ו) שאפשר שמוותר לתת לו לאכול גם בידים, ובשו"ת אחיעזר (שם אות ז) כתב, שגם באופן זה אסור לתת לקטן.

דבר שאסור לאוכלו משום חומרא, כתב בארחות חיים (ספונקא, סי'

הלכות שבת סימן שמנ שדמ

המשך מעמוד 388

השני שהוא חלש מהתענית של היום הראשון, אין להתיר לו לאכול פחות מכשיעור, כיון שחצי שיעור אסור מהתורה, ורק אם נמצא במצב של סכנה מותר לו לאכול.

ולענין תשעה באב, אם היה במדבר והתענה מספק, ובערב בא לעיר ונדע לו שהתענה בח' באב, כתב בשו"ת בצל החכמה (ח"א סי' לא ס"ק ז) שעליו להתענות יום נוסף שהוא יום תשעה באב, אלא שכיון שאי אפשר לחייבו לעשות כן בגלל הסכנה, הרי הוא כחולה, ויאכל כל פעם פחות מכשיעור.

2) ואפילו אם יצטרך לשחות במדבר זמן ממושך, כתב בספר פתח הדבר (ס"ק ט) שאין להתיר לו עשיית מלאכה כדי להשתכר, מפני שיכול להתקיים על ידי אכילת לחם בלבר אף זמן ממושך.

[ביה"ל ר"ה הולך במדבר]

צריך לנהג מספק בקדושה עד שיעזב שפיצא הימים טובים³.

3) וכן לענין יום כיפור, אם נמצא במדבר ומסופק על אחר משני ימים באיזה מהם חל יום כיפור, הורה הגר"י ארי"ע (שולחן שלמה ס"ק א) שודאי מצד הדין חייב הוא להתענות בשני הימים, ואפילו ביום

הלכות שבת סימן שדמ

המשך מעמוד 390

שיעור גזוז, כתב לעיל (סי' שמ ס"ק ה) שלדעת הרמב"ם שיעורו קרוב לארבע טפחים, ולדעת רש"י מחצית מזה, ובתוספתא (שבת פ"ט מ"ב) מכואר, שגזוז וטוה שיעורם זהה.

5) ולכן, להכין ביום טוב פתילות להדלקה מצמר נפך וכדו', כתב בשעה"צ לקמן (סי' תקיד ס"ק נב) שאסור משום טוה, הוסיף שהמאירי שכתב שחייב משום עשיית כלי, כוונתו שכיון שמשום טוה חייב דוקא כשטוה ברוחב הסיט [ושיעורו, ראה הע' הקודמת], אבל מטעם עשיית כלי חייב אפילו בכל שהוא, ולכן כשטוה ברוחב הסיט חייב גם משום טוה וגם משום עשיית כלי.

ולעשות חוטים מבצק כדי לשזור מזה אוכלים וכמו שרגילים לעשות

[משנ"ב אות ב]

הט"ה ארץ ארבעה טפחים⁴ וכו', וכן כל פירוצא בנה⁵ וכו', אלא אפילו אם טוה בידים⁶ וכו', הרי זה תולדת טוה⁷.

4) והטוה פחות משיעור זה, כתב בביה"ל לקמן (סי' תקיד ס"ט ד"ה אין) שאף שאינו חייב, אבל אסור מן התורה, וכמו שאר מלאכות שבת שחצי שיעור אסור בהן מהתורה.

אכן במשנה (שבת קה, ב) כתוב, שהמלבן המנפץ הטוה שיעורם כמלוא רוחב הסיט כפול, והרמב"ם (פ"ט מהל' שבת הלכה יב יד טו) כתב ששיעורו אורך ארבע טפחים, ולכן גם לענין מלבן כתב לעיל (סי' שב ס"ק לט) שמלבן חוט שאורכו ארבע טפחים חייב, אמנם לענין

